

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/142/140/96

SŁUŻBA ZDROWIA W OCENACH SPOŁECZEŃSTWA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, WRZESIEŃ '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Od lat zwraca się uwagę na pogarszający się stan systemu ochrony zdrowia oraz na zróżnicowanie w dostępie do opieki medycznej. Postuluje się pilne przeprowadzenie reform i dostosowanie tego systemu do przemian zachodzących w Polsce. Zły stan służby zdrowia jest też jednym z powodów ostatnich protestów personelu medycznego. W ostatnich latach CBOS parokrotnie badał oceny systemu ochrony zdrowia i jego funkcjonowania¹. Wyniki kolejnego sondażu przynoszą odpowiedź na pytanie, jak obecnie jest on postrzegany oraz jakie opinie o służbie zdrowia dominują w społeczeństwie².

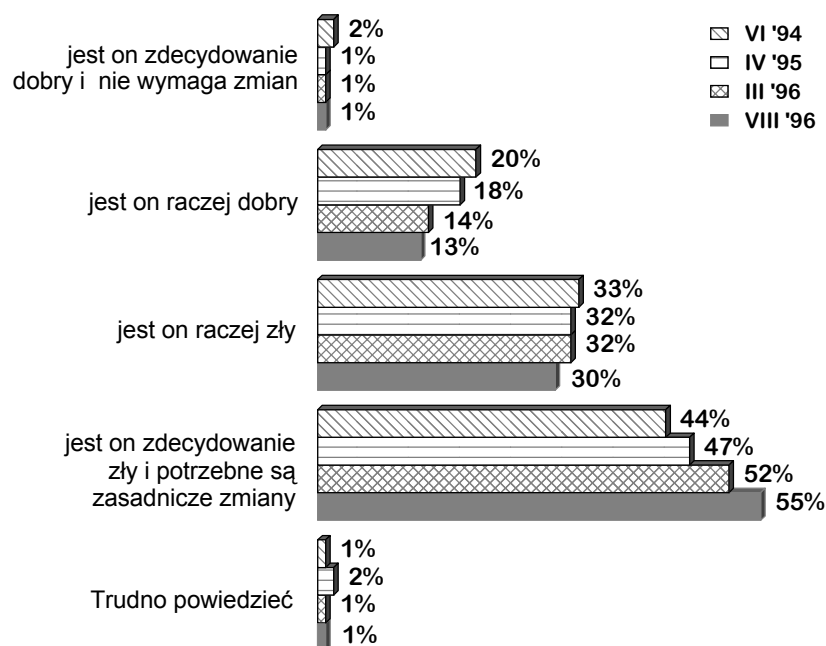
OGÓLNA OCENA SYSTEMU OCHRONY ZDROWIA

Można zaobserwować stałe pogarszanie się opinii o systemie ochrony zdrowia. Powoli, ale systematycznie rosną odsetki respondentów wystawiających mu ocenę negatywną, a maleją - oceniających pozytywnie.

¹ Por. m.in. komunikaty CBOS: „Funkcjonowanie systemu ochrony zdrowia w opinii społeczeństwa”, maj ‘96; „Ubezpieczenia zdrowotne w opinii Polaków”, czerwiec ‘95; „Czy potrzebne są zmiany w funkcjonowaniu służby zdrowia?”, sierpień ‘94.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (75) przeprowadzono w dniach 22-27 sierpnia ‘96 na 1091-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. JAK PAN(I) OGÓLNIIE OCENIA OBECNY SYSTEM OCHRONY ZDROWIA W POLSCE?
CZY UWAŻA PAN(I), ŻE:

Obecnie ponad połowa badanych uważa, że system ochrony zdrowia w naszym kraju jest zdecydowanie zły i wymaga zasadniczych zmian, a dodatkowo prawie co trzeci ankietowany ocenia go jako raczej zły. Zaledwie co siódmy respondent wystawia mu dobre oceny i to z zastrzeżeniami. Można przypuszczać, że opinie te są wynikiem zarówno rzeczywistego pogarszania się sytuacji, jak i toczonych od lat dyskusji o konieczności reform.

Spółeczny krytycyzm wobec systemu ochrony zdrowia podlega wyraźnemu zróżnicowaniu zależnie od poziomu wykształcenia, przynależności do grup społeczno-zawodowych, miejsca zamieszkania oraz wieku i aktywności zawodowej badanych. Wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia rosną odsetki ocen krytycznych, zwłaszcza zdecydowanie negatywnych, a maleją pozytywne (patrz tabele aneksowe). Wśród osób z wykształceniem podstawowym co piąta (21%) wyraża pozytywną opinię o systemie ochrony zdrowia, podczas gdy wśród badanych z wykształceniem wyższym zaledwie co dwudziesta (5%). Podział na grupy społeczno-zawodowe ujawnia podobne zróżnicowanie odpowiedzi. Wśród kadry kierowniczej i inteligencji zaledwie 4% daje jedynie umiarkowanie pozytywną ocenę obecnego systemu, gdy wśród rolników jest ich 14%, a wśród robotników

niewykwalifikowanych - 12%. Najbardziej krytycznie oceniają jednak system ochrony zdrowia prywatni przedsiębiorcy - aż 85% spośród nich uważa, że jest on zdecydowanie zły.

Spośród biernych zawodowo mniej krytyczną i bardziej pozytywną oceną systemu ochrony zdrowia wyróżniają się renciści i gospodynie domowe. Ponadto częściej niż inni oceniają obecny system jako zdecydowanie dobry i raczej dobry najstarsi respondenci (65 lat i więcej). Oceny pozytywne częstsze są też wśród mieszkańców wsi niż miast; w największych miastach jest najwyższy odsetek (69%) opinii zdecydowanie negatywnych.

To społeczne zróżnicowanie ocen spowodowane jest przede wszystkim, jak można przypuszczać, różnicami w oczekiwaniach co do świadczeń zdrowotnych - ich poziomu i zakresu - oraz niejednakowym dostępem do nich.

Krytycznej ocenie obecnego systemu ochrony zdrowia wyraźnie sprzyjają prawicowe poglądy polityczne - badani deklarujący orientację prawicową rządziej wystawiają oceny pozytywne (8% wobec 13-14% wśród osób o centrowych i lewicowych poglądach), wyraźnie częściej natomiast - zdecydowanie negatywne (63%). Jest to jednak - jak wynika z analiz statystycznych - bardziej kwestia stosunku do obecnego rządu niż samej orientacji politycznej: wśród zwolenników rządu i osób deklarujących wobec niego obojętność odsetek ocen zdecydowanie negatywnych mieści się w granicach 50-52%, natomiast wśród przeciwników rządu wynosi aż 69%.

OPINIE O RÓŻNYCH ASPEKTACH FUNKCJONOWANIA SŁUŻBY ZDROWIA

Konieczność zmian w państwowej służbie zdrowia potwierdzają negatywne oceny prawie wszystkich aspektów jej funkcjonowania.

Najsłabszymi stronami naszego systemu ochrony zdrowia - ocenianymi negatywnie przez około dwóch trzecich respondentów - są problemy: sprawności funkcjonowania, bezpłatności leczenia, równości szans w dostępie do pomocy medycznej oraz dotyczące uwagi poświęcanej pacjentom. Pozostałe kwestie negatywnie ocenia mniej więcej połowa badanych, a pozytywnie - dwie piąte.

Do najmocniejszych stron państwowej służby zdrowia należą, w ocenie badanych, profesjonalizm lekarzy (63%) i nowoczesne metody leczenia (51%). Przewaga pozytywnych opinii w tej kwestii utrzymuje się od paru lat, choć w porównaniu z rokiem 1993 i 1994 nastąpił spadek ocen pozytywnych, gdy chodzi o kwalifikacje lekarzy (por. tab. 1). Co prawda są to te aspekty służby zdrowia, które respondentom - laikom najtrudniej ocenić, toteż odsetki osób nie mających zdania w tych sprawach są dość znaczne (15-16%). W innych kwestiach przeważają opinie negatywne.

Tabela 1

w procentach

Czy zgadza się Pan(i) z następującymi opiniami dotyczącymi państwowej służby zdrowia? Czy, Pana(i) zdaniem, można powiedzieć o państwowej służbie zdrowia, że:	Wskazania respondentów według terminów badań							
	Tak				Nie			
	III '93	VI '94	III '96	VIII '96	III '93	VI '94	III '96	VIII '96
- sprawnie funkcjonuje	43	36	30	25	52	60	64	69
- zatrudnia lekarzy o wysokich kwalifikacjach	71	68	61	63	18	22	26	22
- wykorzystuje nowoczesne metody leczenia	54	53	53	51	33	36	34	34
- zapewnia bezpłatne leczenie	51	38	35	31	46	58	59	65
- lekarze poświęcają pacjentom dużo uwagi	38	29	25	29	55	63	65	62
- każdy ma takie same szanse otrzymania pomocy medycznej	45	36	31	33	50	61	64	63
- pacjenci są traktowani z życzliwością i troską	46	38	34	40	42	52	53	48
- usługi medyczne są łatwo dostępne	56	50	45	42	38	45	48	54
- daje poczucie bezpieczeństwa	54	44	40	39	38	47	52	53
Pominięto wskazania „Trudno powiedzieć”.								

Uwaga: w tabeli zsumowano odpowiedzi pozytywne: „zdecydowanie tak” i „raczej tak” oraz negatywne: „raczej nie” i „zdecydowanie nie”.

W porównaniu z marcem '96 pogorszyły się opinie o służbie zdrowia dotyczące sprawności jej funkcjonowania, bezpłatności leczenia i dostępności usług medycznych. Poprawiły się natomiast opinie o sposobie traktowania pacjentów, powracając do poziomu z roku 1994, na co mogły mieć wpływ ostatnie protesty lekarzy i pielęgniarek, występujących także w obronie interesów pacjentów. Minimalnie częstsze są też pozytywne oceny kwalifikacji lekarzy oraz równych szans otrzymania pomocy medycznej.

Porównując tegoroczne dane z wynikami z lat 1993 i 1994 widzimy systematyczne pogarszanie się opinii o funkcjonowaniu naszej służby zdrowia. Szczególnie duży spadek nastąpił w roku 1994. Tylko ocena stosowania nowoczesnych metod leczenia nie uległa zmianie wskazując na stabilne pod tym względem i dość duże zaufanie Polaków do służby zdrowia.

Można stwierdzić, że w porównaniu z rokiem 1993 najbardziej zmalała grupa osób twierdzących, że państwowa służba zdrowia zapewnia bezpłatne leczenie (aż o 20 punktów procentowych). Mniej też respondentów uważa, że usługi medyczne są łatwo dostępne oraz że każdy ma takie same szanse otrzymania pomocy medycznej. Towarzyszy temu obniżenie się poczucia bezpieczeństwa, związanego z korzystaniem z usług państwowych zakładów opieki zdrowotnej. Bardzo też zmalał odsetek pozytywnych ocen ogólnej sprawności funkcjonowania służby zdrowia. Można powiedzieć, że przekształcenia społeczno-ustrojowe w naszym kraju powodują w tej dziedzinie stały wzrost obaw, nie przynosząc, jak dotąd, pozytywnych rozwiązań w skali masowej.

Spółeczne zróżnicowanie opinii o poszczególnych aspektach funkcjonowania państwowej służby zdrowia jest podobne do zróżnicowania ogólnych ocen systemu ochrony zdrowia w naszym kraju. Opinie respondentów z wykształceniem średnim i wyższym są bardziej krytyczne niż badanych z wykształceniem zasadniczym zawodowym czy podstawowym - z wyjątkiem dwóch kwestii: kwalifikacji lekarzy i życzliwego traktowania pacjentów. W obu tych sprawach osoby z wyższym wykształceniem częściej niż pozostałe wyrażają opinie pozytywne. Podobne jest też zróżnicowanie ocen poszczególnych grup społeczno-zawodowych - kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy umysłowi, a zwłaszcza przedsiębiorcy mają częściej niż inni negatywne opinie, z wyjątkiem dwu wspomnianych wyżej kwestii.

Natomiast opinie emerytów i rencistów są na ogół częściej niż innych pozytywne. Wyjątek stanowią tylko sprawy bezpłatności leczenia i łatwości dostępu do usług oraz kwestie, w stosunku do których duży ich odsetek nie miał zdania: kwalifikacji lekarzy i nowoczesności stosowanych metod leczenia. W większości spraw pozytywne opinie mieli też najstarsi respondenci, mający 65 i więcej lat.

Warto też odnotować, że dostępność usług medycznych negatywnie oceniają najczęściej mieszkańcy największych miast (powyżej 501 tys. ludności), a pozytywnie - najczęściej osoby zamieszkałe na wsi. Inne cechy społeczno-demograficzne respondentów nie różnicowały ich ocen w tak systematyczny sposób bądź nie były z nimi wcale związane.

KOSZTY PONOSZONE W ZWIĄZKU Z LECZENIEM W PAŃSTWOWEJ SŁUŻBIE ZDROWIA

Różnego rodzaju opłaty nieformalne lub na poły formalne, jakie pacjenci świadczą na rzecz lekarzy, pielęgniarek i personelu pomocniczego bądź placówek służby zdrowia - w ramach bezpłatnej państwowej opieki zdrowotnej - stają się coraz bardziej powszechne (patrz tab. 2). Obecnie blisko jedna trzecia respondentów stwierdza, że poniosła dodatkowe koszty, bez wydatków na lekarstwa, lecząc się w państwowej służbie zdrowia. Dwa lata temu twierdziła tak mniej niż jedna czwarta ankietowanych.

Tabela 2

w procentach

Czy w ciągu ostatnich 6 miesięcy Pan(i) lub ktoś z Pana(i) rodziny poniosł jakieś koszty związane z leczeniem w państwowej służbie zdrowia?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	VI '94	IV '95	III '96	VIII '96
Tak	23	29	27	32
Nie	77	71	73	68

Uwaga: nie brano pod uwagę kosztów lekarstw kupowanych w aptekach.

Odsetek chorych ponoszących koszty wydaje się znaczny, jeśli weźmiemy pod uwagę, iż tylko ponad jedna trzecia ogółu dorosłych deklarowała w innych sondażach - z marca i kwietnia '96³ - że ktoś z najbliższej rodziny bądź oni sami chorowali w ciągu ostatniego roku i wymagali leczenia szpitalnego, a 45% informowało o pojawieniu się w rodzinie poważnej i wymagającej stałego leczenia choroby, z czym zwykle wiążą się dodatkowe koszty.

³ Por. komunikaty CBOS: „Funkcjonowanie systemu ochrony zdrowia w opinii społeczeństwa”, maj '96 oraz „Przestrzeganie praw pacjentów w polskich szpitalach”, czerwiec '96.

Dodatkowe koszty ponoszone są tym częściej, im wyższy poziom wykształcenia badanych. Spośród grup społeczno-zawodowych ponoszeniem kosztów dodatkowych wyróżnia się zwłaszcza kadra kierownicza i inteligencja (51%) oraz prywatni przedsiębiorcy (40%), a wśród biernych zawodowo - renciści (42%).

Najrzadziej dopłacali do leczenia w państwowej służbie zdrowia robotnicy niewykwalifikowani (20%) i wykwalifikowani (27%) oraz gospodynie domowe (17%) - deklaracje na ten temat rolników oraz innych grup społeczno-zawodowych były zbliżone do średniej. Rzadziej niż inni ponosili dodatkowe koszty mieszkańcy największych miast.

Ciekawe, że kwestii dodatkowych kosztów nie różnicuje ani wysokość dochodów na osobę w rodzinie, ani warunki materialne (tak jak oceniają je sami badani). Wydaje się więc, że może to być związane, z jednej strony, z koniecznością wynikającą ze złego stanu zdrowia (np. renciści), a z drugiej - z większym staraniem o własne zdrowie, większymi wymaganiami i szerszym wykorzystywaniem możliwości uzyskania dodatkowych lub lepszych świadczeń zdrowotnych (np. respondenci z wyższym wykształceniem). Nie jest też wykluczone, że propozycje świadczeń związanych z dodatkowymi kosztami kierowane są częściej pod adresem pacjentów z określonych warstw społecznych. Zarazem należy pamiętać, że część badanych mogła udzielać odpowiedzi na pytanie o koszty związane z leczeniem w państwowej służbie zdrowia z bardziej krytycznym nastawieniem, chętniej ujawniając fakt wnoszenia dodatkowych, nieformalnych opłat, gdy inni (mogło tak być zwłaszcza w przypadku respondentów o niższym poziomie wykształcenia) nie wspominali o nich uznając (przynajmniej niektóre, np. opłaty za badania diagnostyczne) za nieodzowny element leczenia. Sprawa społecznych różnic w ponoszeniu dodatkowych kosztów leczenia w ramach państwowej opieki zdrowotnej rysuje się też nie całkiem jasno w świetle sondaży z ostatnich lat⁴ i wymaga dodatkowych badań.

⁴ Por. dane zawarte w komunikatach CBOS z maja '96 i czerwca '95, przytoczonych w poprzednich przypisach.

Obserwujemy stałe pogarszanie się opinii o systemie ochrony zdrowia w naszym kraju. Zdecydowana większość badanych (85%) ocenia go negatywnie, przy tym aż 55% uważa, że jest on zdecydowanie zły i wymaga zasadniczych zmian. Porównując wyniki tegorocznego sondażu z danymi sprzed kilku lat można, jak się wydaje, stwierdzić, że najbardziej odczuwanym społecznie problemem jest kwestia bezpłatności leczenia, następnie sprawa dostępności usług medycznych i równych szans otrzymania pomocy. Towarzyszy temu obniżenie się poczucia bezpieczeństwa, związanego z korzystaniem z państwowej służby zdrowia. Zaledwie co czwarty z respondentów uważa, że funkcjonuje ona sprawnie.

Koszty związane z leczeniem w bezpłatnej państwowej służbie zdrowia poniosła w ostatnim półroczu już blisko jedna trzecia respondentów bądź członków ich rodzin.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecny system ochrony zdrowia w Polsce? Czy uważa Pan(i), że:
1 - jest on zdecydowanie dobry i nie wymaga zmian; 2 - jest on raczej dobry; 3 - jest on raczej zły; 4 - jest on zdecydowanie zły i potrzebne są zasadnicze zmiany (%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	1	13	30	55	1	1091
Płeć						
Mężczyźni	0	10	34	55	1	517
Kobiety	1	15	27	56	1	574
Wiek						
do 24 lat	1	12	37	50	1	151
25-34	0	7	30	62	1	193
35-44	0	12	32	55	0	242
45-54	1	9	29	61	0	173
55-64	1	13	22	64	1	145
65 lat i więcej	2	23	29	43	4	186
Miejsce zamieszkania						
Wieś	1	18	37	43	2	403
Miasto do 20 tys.	1	12	28	59	1	119
od 21 do 100 tys.	0	8	26	65	0	218
101-500 tys.	0	11	28	61	1	242
501 tys. i więcej mieszk.	1	8	21	69	1	109
Region						
Północny	0	11	31	57	2	122
Zachodni	1	13	24	62	0	120
Środkowo-zachodni	0	13	36	50	1	169
Środkowy	1	8	25	64	2	177
Wschodni	0	17	34	48	1	148
Południowo-wschodni	2	13	29	55	2	184
Południowo-zachodni	1	13	31	54	1	171
Wykształcenie						
Podstawowe	1	21	31	46	2	376
Zasadnicze zawodowe	0	11	35	53	1	289
Średnie	1	7	25	66	1	346
Wyższe	0	5	29	66	0	80
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	0	4	28	68	0	69
Prac. umysł. niż. szczebla	0	9	30	60	1	91
Pracownicy fiz.- umysł.	0	6	25	70	0	66
Robotnicy wykwalifikowani	0	9	35	54	1	110
Robotnicy niewykwalifik.	0	12	36	52	0	68
Rolnicy	0	14	40	46	0	72
Prywatni przedsiębiorcy	0	0	15	85	0	42
Bierni zawodowo						
Renciści	2	23	24	48	3	139
Emeryci	1	14	24	58	2	208
Uczniowie i studenci	2	10	36	52	0	59
Bezrobotni	0	16	40	43	1	102
Gospodynie domowe i inni	0	20	32	46	1	62
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	0	7	32	62	0	111
Sektor państwowy	0	12	31	56	1	127
Sektor prywatny	0	6	28	65	1	216
Spółdzielczość	0	14	28	58	0	24
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 150 zł	0	15	42	41	1	194
151 - 225	0	11	32	56	1	156
226 - 325	1	17	27	53	1	281
326 - 425	1	12	24	61	1	193
Powyżej 426 zł	0	6	29	65	0	209
Ocena własnych war. mater.						
Złe	0	9	29	60	1	354
Średnie	1	14	31	52	2	519
Dobre	0	15	29	55	0	218
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	0	16	29	51	4	49
Raz w tygodniu	1	14	32	53	1	609
Kilka razy w roku	1	10	29	58	2	316
W ogóle nie uczestniczy	0	12	23	64	0	115
Poglądy polityczne						
Lewica	1	14	33	52	1	244
Centrum	1	13	32	54	0	314
Prawica	0	8	29	63	1	297
Trudno powiedzieć	1	18	26	51	4	233

Tabela 2. Czy w ciągu ostatnich 6 miesięcy Pan(i) lub ktoś z Pana(i) rodziny poniósł jakieś koszty związane z leczeniem w państwowej służbie zdrowia?
(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	32	68	1091
Płeć			
Mężczyźni	32	68	517
Kobiety	32	68	574
Wiek			
do 24 lat	31	69	151
25-34	35	65	193
35-44	31	69	242
45-54	35	65	173
55-64	27	73	145
65 lat i więcej	31	69	186
Miejsce zamieszkania			
Wieś	29	71	403
Miasto do 20 tys.	35	65	119
od 21 do 100 tys.	31	69	218
101-500 tys.	40	60	242
501 tys.i więcej mieszk.	24	76	109
Region			
Północny	28	72	122
Zachodni	32	68	120
Środkowozachodni	27	73	169
Środkowy	23	77	177
Wschodni	30	70	148
Południowo-wschodni	40	60	184
Południowo-zachodni	40	60	171
Wykształcenie			
Podstawowe	27	73	376
Zasadnicze zawodowe	30	70	289
Średnie	37	63	346
Wyższe	43	57	80
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	51	49	69
Prac.umysł.niż.szczebla	31	69	91
Pracownicy fiz.- umysł.	34	66	66
Robotnicy wykwalifikowani	27	73	110
Robotnicy niewykwalifik.	20	80	68
Rolnicy	33	67	72
Prywatni przedsiębiorcy	40	60	42
Bierni zawodowo			
Renciści	42	58	139
Emeryci	28	72	208
Uczniowie i studenci	31	69	59
Bezrobotni	29	71	102
Gospodynie domowe i inni	17	83	62
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	37	63	111
Sektor państwowy	37	63	127
Sektor prywatny	29	71	216
Spółdzielczość	37	63	24
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 150 zł	29	71	194
151 - 225	34	66	156
226 - 325	34	66	281
326 - 425	31	69	193
Powyżej 426 zł	30	70	209
Ocena własnych war. mater.			
Złe	32	68	354
Średnie	31	69	519
Dobre	33	67	218
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	22	78	49
Raz w tygodniu	32	68	609
Kilka razy w roku	32	68	316
W ogóle nie uczestniczy	33	67	115
Poglądy polityczne			
Lewica	28	72	244
Centrum	29	71	314
Prawica	40	60	297
Trudno powiedzieć	29	71	233